

Eigur veruleikin ongan góðan?

Mamman rópar úr vind-eyganum til smábarnið: »Nú kemur tú inn beinanvegin, ella skal eg knúsa beinini undan tær!«

Pápin lurtar til beinleiðis sending úr lögtinginum og gerst í øðini: »... og kóli og brenni. Teir skuldu verið koyrdir gjøgnum skællaran, heila skrápan!«

Sjómaður um penga-mafia-bossarnar aftan á svarta týsdagin: »Teir áttu at fingið fótið so hart í reyrváringin, at teir fóru í ringrás um knóttin!«

Føroyingar duga at taka til. Nýggjar málsigar myndir verða smíðaðar í heilum. Sum eiðismaðurin segði: »Tað klára vit sum ein heitan hunda-lort!«

Mong vøkur orð verða nýtt viðvíkjandi at varðveita hina føroysku mentanina. Tíverri er tað, sum hava fólk misskilt okkurt. Sum halda tey, at hin føroyska mentanin er nakað, sum er fjalt í orðabókum, í fornsøguni, á skjala-søvnum og á forngripa-goymslum. Ikki er so. Ein fólksins mentan er fyrst av øllum og mest av øllum fólksins gerandisdagur.

Øll vita vit, at Føroya land er stutt í ymsum kreppum. Í politiskari kreppu, í fíggarligari kreppu, í tilfingiskreppu. Sjálfvirkur-optimistiskir politikarar vita av hesum - tí umheimurin hevur gjørt okkum tað greitt. Vit hava fingið harraboð, og noyðast at... Men eru vit ikki eisini í

mentanarligari kreppu? Blunda vit ikki yvirfyri veruleikanum, um vit halda, at hin politiskt stýrda menningin av okkara mentan er fyrsta floks, samstundis sum alt hitt politiskt stýrda liggur í skeljasori?

Hetta eigur í hvussu er at verða kannað. Tí - um vit eru í holt við at blaka okkara mentan fyrri borið, so skulu vit ikki rokna við at fáa nakað varsko frá útheiminum.

Øllum er kunnugt, at skal okkara ídnaðarlív vera kappingarført, noyðast skip og virki at vera nútímans útgjörð. Og skal einum handli ella kram-búð vera lív lagað, má vørubúðir verða fyrsta floks og av nýggjasta slagnum, eisini samanborið við handlarnar í útheiminum.

Og tað sama við mentanarlívinum - bert um tað er up-to-date, hevur tað góða hielu!

Í øðrum londum hava tey góðar royndir við at kanna støðuna innan listaheimin, fyrri at fáa eina ábending um, hvussu fólksins mentanarliga støði er. Sagt verður, at bert um listaheimurin er íðin og frælsur, bert tá mennist »tjóðarinnar sál«.

So lat okkum hyggja eitt sindur nærri. Til dømis innan okkara bóka-mentan. Mentanar-politikararnir lata væl at. Hagtølini siggja fráfrá út. Aldri áður er prentaðar so nógvar bókur. Men spyr tú tað unga fólk, visir tað seg, at mest sum eingin umir at lesa før-

oyskar bókur. Tann seinasta bókin var hon, ein noyðdist at lesa á H.F. Tær eru »for drøjar«, altíð um okkurt afturi í søguni. Og málið! - tað er so »rót«-føroyskt, at ongin orkar fyrri tí. Man kennir seg ikki aftur. Okkara mjúka plastikk-SMS-parabol-verð líkist mest av øllum einum grótbroti, tá ið hon verður beskrívað á fróðskaparsetur-føroyskum - o.s.fr.

Og hinvegn: Hann, ið skrivliga brúkar gerandisføroyskt, verður í stundini álopin av teim »røttføroysku« og útspiltur og ákærdur fyrri at royna at forkoma einum móður-máli, sum ongin mamma dugir at tosa.

Í dag má sannast, at tey røttføroysku hava sigrað. Tíverri er bókmentanarliga avleiðingin hon, at »operationen lykkedes, men patienten døde«.

Hevur hetta óhepna mentanarliga avleiðing. Fjølðin fjálar seg, aftr seg fyrri at fara upp í dagsins kjak, vælviðandi at hon verður kolddømd og gjørd til rúkk - ikki av tí hon sigur, men mátanum hon sigur tað uppá. Krav-ið um røttføroyskan mál-burð hevur sliðið - viðvíkjandi fjølmiðlunum - bæði fjøld og modernaðar bókmentir á nevið. Og hevur beint fyrri einari mentanarpolitiskari and-støðu.

Hvussu stendur til við málningalistini, sum tær offisiellu Føroyar altíð hava hug at reypa av. Hvussu stendur hon seg

sum útrykk fyrri støðuna innan dagins føroyska mentan? Mær tykir, at okkurt bendir á, at her eisini er kreppa.

Dagsins málningar - tað mesta yndislig landsløg, bygdur í sól og simi, heiltuttan bilar, parabolir og knústar fløskur.

Elia bátar við kei, sum spegla sær í sjónum, kemiskt reinsaðir fyrri fiski-mem við diskusprolaps-um og æðraknútum.

Elia fjøll í sól og í mjørka - í stili við tey postkortini, ferðafólk dárar so væl. Myndir, ið eins væl kundu verið mál-aðar í fyrru öld!

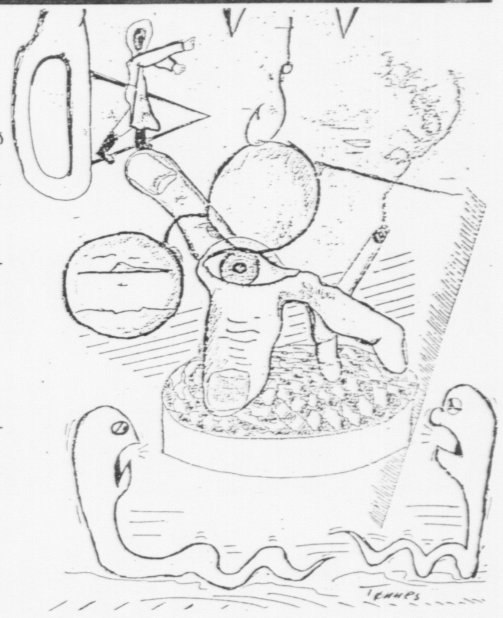
Málningarnir vísa einkum, at okkurt er broytt síðani 1856 - á landi, á sjónum og í okkara heys-um.

Ein málningur - »úti á Reyni í Havn« t.d. - mál-aður 1992, líkist honum mál-aður í 1892. Ommur í buksbrókum sleppa ikki við.

Á dagsins málningum er Sundalagið enn ódálkað. Dagsins portrett vísa ikki, at Føroyar hava heimsmet í at skræða nervatættir í seg. Einasta abstrakta listin, tú sært, eru ferðsluskeltini.

Landið hevur ein mentanarpolitikk. Gevur stuðul til ymskar bókagrunnar, gevur skattalætta, gevur pening til bygging av listaskálum, keypir málningar til at prýða ymsar stovnar og skrivstovur, kontrollerar beinleiðis og óbeinleiðis fjølmiðlarnar og fremur ein ávisan mál-burð, ein ávisan málningahátt, vikublaðsmálningin.

Í teoriini er hetta kanska í lagi. Men av tí at lista-fólkið sjáldan og aldri síggjast ella hoyrast í fjølmiðlunum, elvandi til kjak um samfelagsviðurskiptini, um »lívskvalitet«, lívsetikk, lívsmoral o.s.fr. - so fær ein ill-gruna um, at mentanarlív-

ið kanska er álopið av onkrari sálarligari salmo-nellubakteriu.

Tí í útheiminum eru listafólk og journalistar altíð á odda, tá ið tað snýr seg um at hava eina standandi samfelagsdebat. Her á okkara klettum heldur mest sum heila baduljan kjaft. Og er hetta mentanarlig skom!

Manna millum er eitt standandi kjak um tað, ið fyriferst í samfelagnum. Ikki á fróðskapar-føroyskum, men á gerandismáli. Og er tað meira sigandi og beinrakið og avdúk-andi, enn tað »professionell« tíðindafólk tora at leggja fram. Ein fær ill-gruna um, at heftiplástur mest av øllum verður brúkt til mussaskæðið hjá tíðindamonnum.

Listafólkini eru tigandi. Hví? Sleppa tey annars ikki at halda fram við at dekorera og pynta stovnar og advokat- og reiðara-

skrivstovur?

Bókmentafólkið heldur fram við at skriva á einum máli, sum eingin av fríum vilja fer í holt við - og sum bert er ein plága fyrri H.F.-ungdóm.

Tað, sum átti at verið hin mentanarliga stættin í Føroyum, intelligensan - listafólkið, rithøvundarnir, akademikararnir, skúllærararnir - er at líkna við ein velføðaðan papageyk, ið sigur tað, hann hevur lært. Hina livandi, føroysku mentanina finnur tú ikki í Norður-landahúsinum, har ein lítill samkoma lurtar eftir einum føroyingi, ið hevur lært seg at spæla Mozart uppá violini. Nei, tú finnur hana á grillbarrini, etandi pomfrutir og grillkylling, meðan bandspælarin fyrri full drøn sigur: Hvat heldur tú um føroyingar, Føroyar!

Tønnes Mikkelsen

HØVUÐSVINNINGUR:

Nýgerð ella umvæling av 15 fermetra kamar/rúmi

Besta Nalrn-gólv-vinylbólagið

umframt málning til veggarnar frá

PROFA v/ Landavegin

Handan Á - 100 Tórshavn - Tlf. 18066

HØVUÐSVINNINGUR:

Olympus Trip AF S-2 fototól

NYHED!

Hent, lítið og lætt v/ sjálvstíllandi focus og øðrum henteikum frá

SMS FOTO & VIDEO

Tlf. 19820 Postsmøga 1058 FR-110 Tórshavn

HØVUÐSVINNINGUR:

Harris Quadro 24

- tað nýggjasta nýggja dartið við møguleika fyrri at fáa 4 ferðir raktatalið - um ein vil, frá

THOMAS DAM

TROTTERDELLEN 4 Torshavn 11143 postsmøga 1108

HØVUÐSVINNINGUR:

3.000 krónur

fritt at keypa fyrri í

KEYPSAMTØKAN